

تهدیداتی که باید به آن توجه شود؟ از مشکلات اقتصادی تا منازعات ژئوپلیتیکی

در سال‌های گذشته، سیاست خارجی ایران بالا و پایین‌های زیادی را به خود دیده است. مسأله‌ای که تا حد زیادی تابعی از اوج‌گیری تنش‌ها در محیط منطقه‌ای و بین‌المللی و برجسته شدن روندهای جدید در سیاست بین‌الملل مخصوصا پس از جنگ اوکراین بوده است. در شرایط کنونی، ژئوپلیتیک منطقه‌ای و بین‌المللی، وضعیت به مراتب پیچیده‌تری را در قیاس با گذشته پیدا کرده و روند تحولات به‌قدری سریع است که شاید بسیاری از گزینته‌های معتبر در شرایط حال، در آینده نزدیک، دیگر معتبر نباشند و حتی بتوان از پیوستن آنها به تاریخ نیز صحبت کرد. با این همه، اینطور به نظر می‌رسد که ایران با ۴ چالش و تهدید جدی علیه منافع ملی خود روبه‌رو است. چالش‌هایی که اگر به نحوی دقیق و عمیق برای آن‌ها چاره‌اندیشی نشود، از ظرفیت‌های بحران‌زای قابل توجهی برخوردار هستند. در ادامه به این ۴ چالش اشاره می‌شود.

عدم حل موثر مشکلات اقتصادی

دولت‌های مختلف کشور در سال‌های گذشته و به‌طور خاص دولت سیزدهم، اصلی‌ترین اولویت و دستور کار خود را حل مشکلات و چالش‌های اقتصادی عنوان کرده‌اند. با این حال، در عرصه میدانی، جز موفقیت‌ها و دستاوردهای موقت، شاهد وقوع تحولات قابل توجه عمیق و پایدار نبوده‌ایم. هنوز مرادوات تجاری بین‌المللی ایران مشکل دارد، تحریم‌ها برقرار هستند و مهم‌تر از همه اینکه فرآیند ضروری اجرای اصلاحات در نظام اقتصادی ایران نیز از یک دولت به‌دولت دیگر موکول می‌شود. این مسأله موجب تعمیق چالش‌های اقتصادی می‌شود. تداوم خلق بولت لجام‌گسیخته و ادامه یافتن چالش‌هایی نظیر رانت و فساد و عدم شفافیت در فضای کلی اقتصاد، صرفا یک گزاره را تداعی می‌کنند: در ادامه نیز همچنان باید شاهد تداوم بحران‌های اقتصادی باشیم. مسأله‌ای که خود فشارهای زیادی را به مردم وارد می‌کند. انفجار در مخاطب قرار دادن چالش‌های اقتصادی کشور که صرفا فهم محدود به دولت کنونی نیست، یک مشکل بزرگ است که اکنون و مخصوصا در آینده نزدیک، تبعات منفی خود را بیش از پیش نشان خواهد داد.

تشدید منازعات ژئوپلیتیکی

یکی دیگر از روندهای نگران‌کننده که در نوع خود حامل تهدیدات جدی علیه منافع ملی است، تشدید منازعات ژئوپلیتیک و ایجاد هسته‌های بحران‌زا در محیط پیرامونی ایران است. رژیم اسرائیل اقدام به تاسیس سفارتخانه و مراکز رسمی دیپلماتیک در جمهوری آذربایجان، ترکمنستان، امارات و بحرین کرده و از نفوذی پنهان در منطقه اقلیم کردستان عراق نیز برخوردار است. جمهوری آذربایجان نیز با حمایت‌های اسرائیل، ترکیه، ناتو و انگلستان، تنش‌زایی در جوار مرزهای شمالی کشور و ایجاد تغییرات قابل توجه در مرزهای منطقه را با هدف ایجاد «دالان توران» که دستور کار قرار داده است، دادانی که می‌تواند طبقی از دشمنان رقیب‌های ایران را وارد محیط پیرامونی کشور کند. قدرت‌گیری مجدد طالبان در صحنه سیاسی افغانستان و تنش‌زایی‌های گاه و بیگاه آن علیه ایران و بی‌توجهی به حقوق کشور ما در تأمین حلقه خلیج فارس جهت تغییر میدان رقابت و تقابل با ایران از حوزه امنیتی و سیاسی به عرصه اقتصادی و نیز تشدید تنش‌زایی توجیه‌راه مردم کشور‌های عربی در مقایسه با مردم ایران، همه و همه جلوه‌هایی از حرکت منطقه به سمت تنش‌های بیشتر در آینده است. در این فضا، ایران بایستی با تطبیق از بحران‌های مختلف داخلی و پنجه‌نرم کند. مسأله‌ای که حاکی از مصرف‌شدن بخش قابل ملاحظه‌ای از توان کشور در این حوزه است.

معما موازنه قدرت

یکی از چالش‌های جدی ایران در حوزه سیاست خارجی، مشکل در برقراری موازنه قواست. ایران در دولت سیزدهم کفه شرق گریز را در سیاست خارجی خود تقویت کرده است. با این حال، مسأله اصلی این است که اگر چه تکلیف ما با غرب روشن نیست، با این حال، روابط ما با شرق نیز برخلاف آنچه در ظاهر به نظر می‌رسد، در وضعیت مبهم قرار دارد. هنوز مشخص نیست که قدرت‌های شرقی در عرصه میدانی تا چه حد آماده هستند برای ایران هزینه کنند؟ آیا نگاه آنها به ایران نگاه یک شریک راهبردی است یا خیر ایران به مثابه کشنگری از زیبایی می‌شود که می‌تواند بخشی از بحران و تنش‌ها علیه شرق را از جانب غرب دفع کند؟ هنوز مشخص نیست چرا چین و روسیه به‌رغم توسعه روابط خود با ایران، در مسائل مهم نظیر مسأله جزایر سه‌گانه با کشورهای عربی هم‌راز بنداری می‌کنند و البته که این رویکرد، پالس‌های روشنی را در مورد نوع کشنگری آن‌ها در آینده هم ارسال می‌کند. اسامیا کشورها به همین دلیل، موازنه سازی را در دستور کار قرار می‌دهند.

ایران و معما قدرت

در نهایت باید گفت که ایران به دلایل مختلفی، هنوز متعلق اصلی قدرت در جهان کنونی را به شکل ویژه مورد توجه قرار نداده است. ایران پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای را در حوزه‌های نظامی و امنیتی کسب کرده و می‌کند با این حال، جهان کنونی جهانی است که در آن اولویت اصلی قدرت کشورها، مسائل اقتصادی است و قدرت نظامی به مثابه قدرت پشتیبان این موضوع در نظر گرفته می‌شود. اگر چه بال قدرت نظامی و امنیتی ایران قوی است، با این حال، بال قدرت اقتصادی‌اش ضعیف است و این مسأله چه در قالب تأمین و مخاطب قرار دادن نیازها و چالش‌های داخلی و چه موقعیت ایران در معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی، هزینه‌های قابل توجهی را برای ایجاد می‌کند و آن را دچار نوعی عدم توازن در منطق قدرت می‌کند. از این منظر، اگر فکری به حال متوازن سازی بال‌های قدرت کشور نشود، تردیدی نیست که در آینده با مشکلات جدی روبه‌رو می‌شویم.

دریچه

ایران در دوراهی بازی‌های آژانس چه خواهد کرد؟

قاسم محبعلی: اهمیت هوشبازی ایران در حفظ تعادل هسته‌ای

با گذشت ۴ روز از اعلام تصمیم ایران در لغو مجوز فعالیت شماری از بازرسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، سخنگوی کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی از آن دفاع کرده است. ابوالفضل عمویی، سخنگوی کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی گفت: «اقدام دولت جمهوری اسلامی ایران برای لغو مجوز برخی از بازرسان با ملیت این کشورها درست بود. وقتی این کشورها با مواضع سیاسی شان فضای همکاری بین ایران و آژانس را تخریب می‌کنند چنین شانه‌های درباره بازرسان مربوط به این سه کشور هم به وجود می‌آید که فضای همکاری را به سمت چالش ببرند.» با این وجود، گروسی مدیرکل آژانس برای سومین بار طی هفته جاری، خواستار تجدیدنظر ایران در این تصمیم شده است. زمانی که ابراهیم رئیسی، برای شرکت در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، در نیویورک حضور داشت، گروسی اعلام کرده مایل است با رئیس جمهور ایران دیدار کند. ایالات متحده، برتانیا، فرانسه و آلمان نیز در بیانیه مشترکی از ایران خواست‌اند هر چه سریعتر در تصمیم خود تجدینظر و به طور کامل با آژانس همکاری کنند. رافائل گروسی، چهار روز پیش اعلام کرده بود که شماری از این کارشناسان تعلیق شده، از «حجرت‌ترین بازرسان آژانس هستند» و به گفته او با این تصمیم، «ایران حدود یک سوم از گروه بازرسان آژانس را نپذیرفته و در نتیجه توان این نهاد بین‌المللی را برای بازرسی موثر و تأیید صلاح آمیز بودن برنامه امنی‌اش به شدت محدود شده است.» ناصر کنعانی، سخنگوی وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران با دفاع از این تصمیم گفته بود «متأسفانه سه کشور اروپایی و آمریکا به‌رغم تعامل مثبت، سازنده و مستمر جمهوری اسلامی با آژانس، با زیاده‌خواهی و با هدف تخریب فضای همکاری ایران و آژانس، از فضای شورای حکام برای مقاصد سیاسی خود سوءاستفاده کردند. ایران بیش‌تر نسبت به عواقب این گونه سوءاستفاده‌های سیاسی از جمله تلاش برای سیاسی کردن فضای آژانس هشدار لازم را داده بود.» با توجه به روندهای پیش‌خوراک در روابط ایران و آژانس، پرسش‌هایی مطرح است، از جمله اینکه روابط ایران و آژانس به چه مسیری منتهی خواهد شد و آیا بحران در روابط ایران و آژانس قابل کنترل است؟

اهمیت هوشبازی ایران در حفظ تعادل هسته‌ای

یک تحلیلگر مسائل بین‌الملل در خصوص روابط ایران و آژانس اظهار داشت: جلسه اخیر آژانس و اظهارات آقای گروسی از یکسو و بیانیه‌ای که اتحادیه اروپا و آمریکا در خصوص حفظ و افزایش تحریم‌های علیه ایران ارائه کردند، از حسی دیگر باعث واکنش ایران شد. واکنش ایران لغو روادید برخی از کارشناسان تزویج‌های آژانس در کشور بود. حرکت مذکور باعث شد گروسی این احساس را پیدا کند که عملا اشراف و نظارت خاصی بر برنامه هسته‌ای ایران ندارد و در نتیجه آخرین سخنان خود را که شامل نوعی هشدار بود مطرح کرد. به نظر می‌رسد، مسأله آژانس، در صورتی که ایران و آژانس همکاری‌های لازم را انجام ندهند، با احتمال پیچیدگی بیشتر همراه است. قاسم محبعلی گفت: طبیعتا تصمیم اروپا و آمریکا، مطلقا مبتنی بر تصمیم آژانس نخواهد بود و با رگه‌های سیاسی همراه می‌شود، اما اگر آژانس اعلام کند نظارتی بر برنامه هسته‌ای ایران ندارد و نمی‌تواند جدی تر اروپایی‌ها و آمریکا در شورای امنیت باشیم، اینکه چه زمانی این تصمیم‌ها علنی اعلام شود، بستگی دارد به اینکه این کشورها به دنبال چه منافع‌هایی هستند. به نظر می‌رسد اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها در عین حال که به دنبال حفظ تحریم‌ها هستند، علاقه‌ای به افزایش بحران‌های منطقه ندارند. سفیر پیشین ایران در مالزی و یونان بیان کرد: اگر ایران به دنبال راه‌حل و کاهش تحریم‌هاست، واکنش‌های سنگین به سخنان گروسی نمی‌تواند تأثیر مثبتی بگذارد. آمریکایی‌ها تمام تلاش خود را کردند که با هر روش ممکن، شهروندان خود را از کشور خارج کنند. در کنار این مسأله، ایالات متحده با موضوع انتخابات، بحران اوکراین و بازار نفت درگیر است. در حال حاضر ایالات متحده دغدغه‌هایی دیگر از جمله اتصال از تباطط اسرائیل و عربستان را نیز دنبال می‌کند و در نتیجه خواهان اجرای نوعی سیاست تنش‌زدایی با ایران است. بعید می‌دانم مواضع آمریکا در قبال ایران، ضعیف‌تر از مواضع اروپایی‌ها باشد، اما به دلیل شرایطی که گفتم، علاقه‌ای به تشدید بحران ندارد. باید ببینیم بیانیه‌های بایده‌ای دولت آمریکا در قبال ایران به چه سمتی می‌رود.

دوراهی تصمیم‌گیری

محبعلی تصریح کرد: مسأله دلگبری کشورهای اروپایی از ایران در حوزه جنگ اوکراین بر دو فرض استوار است. یکی حمایت ضمنی ایران از روسیه و دیگری، حمایت عملی ایران از روسیه. در حوزه مسأله پهپادها بارها شاهد تکذیب‌هایی ایران بوده‌ایم، اما برای شفاف‌سازی این موضوع، کار بسیار پیچیده خواهد بود اصلا کار ساده‌ای نیست که ایران بتواند اثبات کند در خلال جنگ اوکراین همکاری پهپادی با روسیه نداشته. به جز ایران، طرف‌های دیگری هم وجود دارند که باید در این زمینه نظر دهند. برای مثال موضع‌گیری روسیه درباره پهپادها حائز اهمیت است. وی افزود: روسیه در ماجرای جنگ اوکراین به دنبال شرکایی بود که در زمین جنگ تنها نباشد، چینی‌ها وارد این زمین شدند اما تا حدی از روسیه فاصله گرفتند. روس‌ها بسیار علاقه‌مند بودند که ایران را نیز در این وضعیت شریک کنند. همچنین فراغ از جنگ اوکراین وقتی روابط ایران و غرب بهبود پیدا کند، مسأله تحریم‌ها کاهش پیدا کرده و ایران با فراغ بال بیشتری اقدام به فروش نفت می‌کند؛ بنابراین اساسا به نفع روسیه نیست. شاید یکی از دلایل گمراهی اروپایی‌ها نسبت به ایران همین باشد که تصور می‌کنند ایران قطعاً با روسیه همکاری پهپادی دارد و برای تکذیب این موضوع و قانع کردن آن‌ها نیز همان‌طور که اشاره کردم، کار سختی در پیش است.

نعمت... فاضلی مطرح کرد:

وقتی اساتید دانشگاه به راحتی اخراج شوند،

هویت مستقل دانشگاه

از بین می‌رود

انسان دانشگاهی مسئولیت اجتماعی خودش را ابداع می‌کند

نعمت ... فاضلی: دانشگاه باید استقلال خود را حفظ کند باید همواره در نظر داشته باشیم که فعالیت‌هایی که می‌کنیم چه نسبتی با جامعه دارد، دانشگاه نهاد مستقلی است که هر مقدار از استقلال خود را از دست دهد به همان مقدار کارکرد خود را نیز از دست خواهد داد. همواره باید یک فاصله‌ای بین دانشگاه، با حکومت و بازار برقرار باشد و اگر این فاصله از بین رود حکومت و بازار همواره در کشف حقیقت، علم و توسعه سیاسی و اقتصادی دخالت خواهد کرد. و این دانشگاه هر چیزی می‌تواند باشد به جز دانشگاه

رفتار کنیم که احساس تعلق به دانش و دانشگاه را در دانشجویان ایجاد کنیم مسئولیت اجتماعی انسان دانشگاهی از کلاس درسش شروع می‌شود، دومین کاری که کردیم این است که در حوزه کاری خودمان همان ابتدا از حوزه عمومی وارد شدیم. یعنی از همان ابتدای تدریس و بلاگ ساختم و تجربه‌های زندگی خودم را در آنجا با مخاطبانم به اشتراک گذاشتم، من خودم را نسبت به رخدادهای جامعه، اتفاق‌ها و فرهنگ جامعه مسئول می‌دانستم و نسبت به اتفاقات هشدار می‌دادم و حساس بودم.

مسئولیت اجتماعی این است که بتوانی جامعه را به سخن گفتن در بیاری و این سخن‌ها را به سیاست تبدیل کنی، در جوامعی که تحت فشار است سیاست در معنای اصلی ورود به سخن است. وی ادامه داد: برای ایفای مسئولیت اجتماعی خود روش شناسی رایج اعلام کردیم که آن برای عامه‌اهل فکر است تلاش کردیم که اقدامات خود را در جامعه نشر توضیح دهیم تا جامعه را به سخن گفتن وادار کنیم فردی که بتواند با جامعه سخن بگوید خلاق و آگاه خواهد بود چه بسیار اساتیدی که در جامعه نمی‌توانند سخن بگویند پادشاه فردی که مسئولیت اجتماعی دارد این است که جامعه او را به رسمیت خواهد شناخت و برای او کرامت و عزت و ارج قابل خواهد بود.

دولت‌ها وظیفه خود را به شرکت‌ها تحمیل می‌کنند

بود. از طرف دیگر مسئولیت اجتماعی جایگاه سازمانی نداشته باشد اقدامات کوتاه‌مدت ذوقی و شخصی خواهد شد. وی در پایان سخنان خود گفت مسئولیت اجتماعی را باید از مباحث خیریه‌ای تمایز دهیم باید شرکت‌ها بدانند که مسئولیت اجتماعی جزئی از وظایف سازمانی آنهاست. شرکت‌ها نباید ساخت مدرسه و بیمارستان را جز از مسئولیت اجتماعی خود بدانند بلکه باید آن را وظیفه خود بدانند تا زمانی که سهامداران شرکت‌ها به ویژه شرکت‌های خصوصی مردم نباشند این شرکت‌ها خود را مسئول توجه به نیازهای مردم نخواهند دانست. در یک نگاه سیستمی در زیست بومی هستیم که تمام ابعاد آن به هم گره خورده است زمانی می‌توانیم از مسئولیت اجتماعی صحبت کنیم که آنها در یک زیست بوم بتوانند به فعالیت خود ادامه دهند.

شرکت‌ها وظیفه ذاتی خود را مسئولیت اجتماعی می‌دانند

در ادامه این نشست شهرام فرضی، مشاور اجتماعی شرکت مهندسی و توسعه نفت نیز گفت: متأسفانه در حوزه مسئولیت اجتماعی به موضوع به عنوان نخبه‌نمایی تبدیل شده است هر کسی که وظیفه ذاتی خود را انجام می‌دهد نام آن را مسئولیت اجتماعی می‌گذرد اگر شرکت‌های بزرگ دولتی و خصوصی کار خود را به درستی انجام دهند اوضاع بهتر خواهد بود شرکت‌ها باید وجهه و مطالبان و آزادی عمل را در مسئولیت اجتماعی خود داشته باشند.

باید فاصله‌ای بین دانشگاه و حکومت و بازار برقرار باشد

آرمان ملی: سومین نشست از سلسله نشست‌های بسط مفهومی و موضوع مسئولیت اجتماعی، توسط گروه مسئولیت اجتماعی انجمن جامعه‌شناسی برگزار شد. در این نشست نعمت ... فاضلی (پژوهشگر مطالعات فرهنگی و مردم‌شناسی)، منصوره مهدی زاده (عضو هیات علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی)، شهرام فرضی (مشاور اجتماعی شرکت مهندسی و توسعه نفت) و روح اله نصرتی (عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران) به ارائه دیدگاه‌های خود پرداختند. در ادامه گزارشی از این نشست در پی می‌آید.

نعمت ... فاضلی، پژوهشگر مطالعات فرهنگی و مردم‌شناسی گفت: اگر می‌خواهیم انسان دانشگاهی با هویت دانشگاهی یعنی نقاد و مسئول پرورش پیدا کند باید آزادی آکادمیک در دانشگاه‌ها وجود داشته باشد. مسئولیت برای فرد دانشگاهی زمانی معنا دارد که او آزادی آکادمیک داشته باشد. مشکل ایران امروز این است که فاصله‌ای بین حکومت، اقتصاد، بازار و دانشگاه وجود ندارد در نتیجه دانشگاهیان نمی‌توانند از موضع دانشگاهی نقد کنند زمانی که حکومت به راحتی می‌تواند اساتید دانشگاه را اخراج کند، هویت مستقل دانشگاه از بین خواهد رفت.

این عضو پژوهشگاه علوم انسانی، خاطر نشان کرد: در این نشست قصد دارم که با توجه به تجربه زیسته خودم در حوزه دانشگاه به مفهوم مسئولیت اجتماعی دانشگاه بپردازم، دانشگاه باید استقلال خود را حفظ کند. باید همواره در نظر داشته باشیم که فعالیت‌هایی که می‌کنیم چه نسبتی با جامعه دارد، دانشگاه نهاد مستقلی است که هر مقدار از استقلال خود را از دست دهد به همان مقدار کارکرد خود را نیز از دست خواهد داد. همواره باید یک فاصله‌ای بین دانشگاه، با حکومت و بازار برقرار باشد و اگر این فاصله از بین رود حکومت و بازار همواره در کشف حقیقت، علم و توسعه سیاسی و اقتصادی دخالت خواهد کرد. و این دانشگاه هر چیزی می‌تواند باشد به جز دانشگاه. در نتیجه آدم‌هایی که تربیت می‌کنند دیگر آدم دانشگاهی که هویت آکادمیک دارند نخواهد بود. در کشوری که فرد دانشگاهی هویت نداشته باشد انسان دانشگاهی وجود نخواهد داشت و مانند سایر افراد خواهد بود.

عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم انسانی مطالعات فرهنگی، افزود: علم مسئول، متفاوت‌تر از دانشگاه مسئول است دانشگاه مسئول دانشگاهی است که بتواند فرد دانشگاهی مسئول و کارآمد تربیت و آموزش و پرورش دهد. دانشگاه کارکردش این نیست که

منصوره مهدی زاده: زمانی که مطالبه‌گری در مردم کم‌رنگ شود شرکت‌ها به مسئولیت اجتماعی رغبتی نخواهند داشت ضعف قانونی و عدم ساز و کار نظارتی موجب می‌شود که دولت‌ها و شرکت‌ها از این مسأله شانه خالی کنند زمانی که شرکت‌ها ضعف بینشی و نگرشی داشته باشند مسئولیت اجتماعی کم‌رنگ خواهد بود. از طرف دیگر مسئولیت اجتماعی جایگاه سازمانی نداشته باشد اقدامات کوتاه مدت ذوقی و شخصی خواهد شد

در بخشی دیگر از این نشست، منصوره مهدی‌زاده، عضو هیات علمی مرکز تحقیقات سیاست علمی گفت:

به‌طور کلی در راستای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها آن‌را از چند منظر اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و اخلاقی و یکپارچه نگاه می‌کنند. مسئولیت اجتماعی زمانی در جامعه معنا پیدا می‌کند که فضای کسب و کار آزاد باشد نه جامعه‌ای که دچار رانت فساد است. مسئولیت اجتماعی شرکتی زمانی معنا پیدا می‌کند که رقابت بین شرکت‌ها شکل بگیرد و این زمانی مضاعف می‌شود که سهام تولیدی شرکت‌ها مردمی باشد در زمانی که سهام تولیدی شرکت‌ها مردمی نیست صحبت از مسئولیتش اجتماعی شرکتی

مسئولیت اجتماعی شرکتی بیشتر به‌عنوان یک کالا مورد توجه است

روح اله نصرتی، عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران در جمع بندی خود با تعریف بسیط از مسئولیت اجتماعی، معتقد بود زمینه‌های مسئولیت اجتماعی به معنای خیر جمعی و عمومی در فرهنگ جامعه ایرانی، قدمت دیرینه‌ای دارد و بیشتر در قالب فعالیت‌های عام‌المنفعه، خیرخواهانه و سنت‌های حسنه نیکوکاری تجلی یافته است. ضرورت تبدیل شدن این رویکرد به گفت‌مان مسلط در شرایط امروز جامعه ما ضروری است.

نصرتی با آسیب شناسی مسئولیت اجتماعی در ایران معتقد بود که در وضعیت موجود به نظر می‌رسد که مسئولیت اجتماعی شرکتی بیشتر به‌عنوان یک کالا مورد توجه است که انگار قابل خرید و فروش است. وی در پایان صحبت‌های خود با اشاره به نسل سوم دانشگاه‌ها و توجه به مسئولیت اجتماعی دانشگاه به عنوان شاخص این نسل از دانشگاه‌ها، بیان کردند در این رویکرد در تباطط دانشگاه با جامعه و صنعت بیش از پیش مورد تأکید قرار گرفته و مرز بین دانشگاه با حوزه‌های بیرون کمتر می‌شود و هدف به اشتراک گذاشتن تجربه‌ها و اندوخته‌ها در سه ساحت دانشگاه، صنعت و جامعه و تلاش برای حرکت در مسیر پیشرفت و توسعه است.